

är i fråga. Jag skulle för min del anse, att hvilken skjutslega man än må bestämma i akt och mening att derigenom åstadkomma entreprenader, hjälper detta icke, man må taga den huru högt som helst, förr än man har föreliggande fakta som visa att en sådan skjutslega är tillräcklig. Man kunde visserligen gå till det orimliga. Om legan bestämmes till 5 eller 10 mark, då kan man vara öfvertygad att få entreprenader i gång, då finnes skäl att antaga denna högre skjutslega för enteprenader. Men man bör icke, ehuru man har säkra förhoppningar att genom en sådan skjutslega kunna åstadkomma entreprenader, tvinga den skjutsnings-skyldige att under tiden skjutsa för ingenting eller för en lega, som är närmast dertill, utan tillika gifva äfven honom en sådan lega som helst i någon mån ersätter honom för hans möda.

164 YTTRANDEN VID LANTDAGEN 23. & 25.X 1877

Protokoll fördt hos Finlands ridderskap och adel

20 Herr *Snellman*, J. V.: Ehuru än jag icke skulle önska uppehålla tiden med yttranden i allmänhet öfver frågan, nödgas jag dock att, då den reservation, som afgifvits af sex af utskottets ledamöter, blifvit framställd såsom innehållande det i saken rätta, hvilket borde äfven af Ridderskapet och Adeln vinna erkännande, och då detta uttalande blifvit understödt samt fråga kunde uppstå, huruvida utskottets förslag eller denna reservation bör antagas in totum et tantum, ödmjukast för min del votera för, att utskottets förslag måtte komma till diskussion punkt för punkt. Ty detta förslag är i allmänhet försonligt stämtd och uttrycker mycken välvilja för den finska befolkningens i landet önsknin-
30 ningar, utan att därför yrka på förkastandet af bestående förhållanden. Härigenom har också utskottets förslag i min tanke den största utsigt att hos regeringen vinna något afseende. De sex reservanterna ställa sig på en så exklusiv ståndpunkt, att den enligt min tanke ej borde förordas, än mindre gillas. Redan i motiveringen finnes en stor öfverdrift, då reservanterna förmena, att det i utskottets förslag är fråga om att åstadkomma två modersmål för ett folk. Detta uttryck innehåller i sig sjelf en meningslöshet. Derom är icke fråga, att åstadkomma en omöjlighet, att sätta ett annat språk i stället för modersmålet, utan frågan är endast den, att föra isynnerhet den
40 bildade befolkningen i landet till kännedom af och kärlek för det stora flertalets språk, och att åter den ungdom af finska befolkningen, som arbetar sig fram till högre bildning, å sin sida må lära sig bildningens i landet nuvarande språk, lära sig både att känna detsamma och akta den bildning, detsamma representerar. Reservanternes förslag går deremot ut på att föreviga den dualism, som nu förefinnes, utan något uttaladt syfte att mer än hittills föra den finska och svenska skolans lärjungar tillsammans. Det är på sådan grund jag anser, att utskottets förslag borde läggas till grund för diskussionen; och torde detsamma med åtskilliga modifikationer i de särskilda punkterna också, såvida
50 jag förstår, erbjuda en ömsesidigt tillfredsställande lösning af frågan.

Herr *Snellman*, J. V., utbad sig talan om detta moment och yttrade: Man behöfver i min tanke icke vara stor lärare eller hafva varit stor lärare, för att finna, att hvad utskottet här föreslår, innehåller en smula öfverdrift. Hvar och en genomgått vårt lands lärdomsskolor, torde kunna intyga det, att skolan icke har förmåga att föra lärjungen till

färdighet att obehindradt skrifva och tala något af de språk, som i skolan läras. Det språk, hvarpå mesta tiden användes, är latinska språket, och vi veta alla, till hvilken förmåga att tala och skrifva latin skolan förmår föra. Att använda ett större antal lärotimmar för det andra inhemska språket, än som nu användes för latinet, lär höra till omöjligheter. Skolan skulle ingalunda ens förmå lära att skrifva modersmålet, om icke skola hade så godt biträde i familjen och lärjungarnes samlif, och för öfrigt i den läsning, som lärjungarne redan hafva inom familjen. Man vet, att icke blott i våra skolor, utan öfverhufvud i Europa, man fordom icke alls hade undervisningstimmar för modersmålet. Likväl utgingo från skolan lärjungar med förmåga att tala detsamma, men också med någon förmåga att skrifva. De skriftställare, som i den Europeiska litteraturen framträdte från denna tid, äro föga underlägsna dem, som uppträdte, sedan modersmålsundervisningen i skolan begynte. Detta bevisar, att man kan komma till förmåga att skrifva modersmålet med ganska liten undervisning och hjälp i skolan. Medgifvas måste, att numera i våra skolor, sedan modersmålet blifvit föremål för undervisning, skriffärdigheten hos lärjungarne i skolorna är allmänare än derförinnan. Derom är icke fråga att icke således skolan kan verka mycket för skriffkunnighetens på modersmålet befordrande. Men för ifrågavarande färdighet i andra språk, hvilka för lärjungarne äro fremmande förmår skolan icke uträtta mycket, allraminst föra lärjungarne till förmåga att obehindradt tala och skrifva dem. Och det andra inhemska språket är i många trakter af vårt land fullkomligt jemförligt med ett fremmande språk för en större eller mindre del af befolkningen. Jag vill icke fall i det fel, som är nog allmänt, att härom resonnera abstrakt, så att man talar om lärjungar i våra skolor öfverhufvud och om våra lärda skolor öfverhufvud, då man uppställer fordran på hvad skolan borde kunna uträtta i afseende å det andra inhemska språkets lärande. Hvar och en borde känna att förhållandet är mycket olika i olika landsorter. Hvad i en skola blir jemförelsevis lätt, blir i en annan oändligt svårt, i en tredje nära nog omöjligt. Hvilken fordran man i detta afseende än uppställer på skolan, så måste man dervid föga det tillägg: såvidt möjligt är i skilda skolor. En reservant, herr Kihlman, föreslår i stället för utskottets uttryck »att obehindradt i tal och skrift begagna landets andra inhemska tungomål» följande ordalag »att förstå och i tal och skrift behandla det andra inhemska språket». Detta är ett moderat yrkande, och som tillika lemna något utrymme för olika framsteg i skilda skolor allt efter antalet af lärjungar, som förstå båda språken, redan då den inträda i skolan. Der pluraliteten af lärjungarne förstår båda i språken, der måste det naturligtvis vara lätt att komma längre i kunskap i det andra inhemska språket. Men der för den stora pluraliteten det andra inhemska språket är ett verkligen fremmande språk vid inträdet i skolan, der kan man icke pretendera att lärjungarne öfverhufvud skola komma långt i kunskap i språket. Men möjligen kunde man också substituera något annat och bättre uttryck, än det af herr Kihlman föreslagna, för dessa ord i utskottets förslag: »förmåga att obehindradt i tal och skrift begagna landets andra inhemska tungomål». Herr Kihlmans förslag lydte såsom jag hade äran nämna »förmåga att förstå och i tal och skrift behandla». För min del skulle jag i brist på något bättre ödmjukast föreslå, att Ridderskapet och Adeln ville medgifva ett sådant utbyte af ordalagen, hvarigenom utskottets syfte skulle vinnas utan att fordran skulle uppställas i ordalag, hvilka göra det till en fullkomlig omöjlighet att realisera densamma.

Herr *Snellman*, J. V.: Jemte det jag får förena mig i det af herr Mechelin väckta förslag, att detta mom. a) måtte omformuleras sålunda, att det endast uttalar petitionens syfte, anhåller jag ödmjukast att till detta ändringsförslag i afseende å ordalagen föreslå ett litet tillägg, nemligen att orden skulle komma att lyda: att vid landets fullständiga elementarläroverk elever må vinna fullständigare förmåga att förstå i samt i tal och skrift behandla landets andra inhemska tungomål.

10 Herr *Snellman*, J. V.: För att icke väcka förslag om någon ny punkt i ständernas petition i stället för mom. a), anhåller jag ödmjukast att få hos höglofliga Ridderskapet och Adeln föreslå, att höglofliga ståndet behagade förena sig om en anhållan såsom första afdelning i mom. b) derom: att på lyceernas tvenne lägsta klasser icke någon annan språkundervisning måtte förekomma, än den i modersmålet och det andra inhemska språket, att i följd deraf undervisningen i latin måtte begynna på skolans tredje klass, och att, på det att för latinundervisningen måtte finnas tillräckligt utrymme på tredje och fjerde klassen, studium af ryska språket måtte vidtaga först på skolans femte klass. Jag vågar göra detta förslag först och främst visserligen i de båda 20 inhemska språkens intresse, men för det andra också derföre, att undervisning i tre språk utom modersmålet på skolornas två lägsta klasser, i en ålder hos lärjungar af nio och tio år, redan ur pedagogisk synpunkt är fullkomligt förkastlig, och att ett sådant hopande, i en så ung ålder, af så många heterogena studier måste utgöra ett verkligt plågende af ungdomen. Man kan säga, att det väl skulle behövas en skyddsörening för att bevara ungdomen mot detta hårda förfarande. Jag väcker detta förslag icke derföre, att jag tror att ett uttalande från ständernas sida kan föranleda en reform i morgon eller i öfvermorgon. Men jag tror mig känna att många bland dem, hvilka i samhället äro 30 så ställda, att de kunna utöfva inflytande på våra skolförhållanden, fullkomligt inse det orätta i den närvarande lektionsordningen på skolornas lägre klasser, och att för dem ett sådant uttalande från landtdagens sida icke vore en okärkommen anledning att bringa frågan till tals, likasom att detta uttalande skulle utgöra ett lämpligt stöd för dem och för alla, som i saken kunna verka, hvilka ungdomens väl ligger om hjertat. Det är på dessa skäl jag vågar vända mig till höglofliga Ridderskapet och Adeln, och anhåller att det höglofliga ståndet så enhälligt, som öfvertygelserna må tillåta, måtte förena sig uti en sådan anhållan, då ståndets uttalande säkert torde, på den ort dit petitionen 40 kommer, röna uppmärksamhet.

Herr *Snellman*, J. V.: Med afseende å de invändningar, som gjorts emot mitt ödmjuka förslag, rörande latinstudiets framflyttning till högre klass, anhåller jag få tillägga, att det torde vara alla ledamöter i det höglofliga ståndet bekant, att enligt nuvarande skolordning på skolornas lägsta klass läses latin och ryska. Dermed fortsättes på skolornas andra klass och nu kommer finska dertill, såsom det tredje språket utom modersmålet. Således hafva lärjungarne på dessa två klasser vid nio och tio års ålder tre språk att läsa, man kan väl säga i många skolor tre fremmande språk, emedan i många skolor det andra inhemska språket är för lärjungarna mycket fremmande. Skulle nu 50 också ryskan flyttas upp till femte klassen, såsom jag ödmjukast yrkat, och latinläsningen fortfara på den andra, så skulle de i denna ålder hafva tvenne fremmande språk att sysselsätta sig med, hvilket också är för mycket. Farhågan, att pedagogerna skulle vara för mycket mot latinstudiets borttagande från andra klassen, tror jag icke är grundad,

om man kan säga dem att läsningen af ryskan kommer att försvinna från tredje och fjerde klasserna, och att alla de timmar, som härigenom å tredje och fjerde klasserna blifva lediga, få användas för latinet, så att sålunda latinstudiet har ersättning på dessa klasser vid en litet mognare ålder hos lärjungarne och under förloppet af två år för de timmar, som latinstudiet skulle förlora på andra klassen. Ett sådant arrangement skulle således icke blifva skadligt för latinstudiet, hvilket jag är långt ifrån att ringakta, utan hvilket jag för min del önskar att allt fortfarande på skolorna måtte bedrivas. Men jag är öfvertygad, att detta studium icke skall på en sådan ändring lida. Då äfven innehållet af mom. b) kommit i öfrigt till tals, såsom naturligt är, så anhåller jag att ödmjukast få tillägga ett förslag till ändring i utskottets yrkande. Utskottet har nemligen föreslagit, att det andra inhemska språket må användas såsom undervisningsspråk från och med femte klassen på lyceerna. Det är detta bestämmande af en viss klass, som jag skulle anse icke lämpligt. Ty skolor gifvas visserligen i vårt land, der redan utan olägenhet kanske det andra inhemska språket kunda användas såsom undervisningsspråk i större eller mindre mån, men uti andra skolor vore detta enligt min tanke omöjligt, och bör således lemnas frihet åt skolstyrelser på stället och lärarekollegierna att föreslå hos skolöfverstyrelsen, när och på hvilka klasser i hvilka ämnen i hvarje skola en sådan användning af det andra inhemska språket såsom undervisningsspråk kan och bör ifrågakomma. Jag skulle därför föreslå att här skulle få ingå i stället för orden »från och med den femte klassen på lyceum» orden: »att äfven det andra inhemska språket på skolnas högra klasser måtte uti en del ämnen, hvilka kunna finnas dertill egande, användas» o. s. v.. Detta skulle sägas antingen i dessa ordalag eller andra, men hufvusakligt så, att det måtte lemnas öppet och obestämdt, på hvilka klasser det andra inhemska språket skall såsom undervisningsspråk begagnas.

Herr *Snellman*, J. V.: Utskottet har i sitt betänkande endast talat, såvidt jag förstår dess språk, om läroanstalter, hvilka framdeles komma att inträttas, hvarföre det uttryckligen säges: »så att i finska landsändar finska, och i svenska landsändar åter svenska skolor måtte inträttas, men att deremot i större städer» o. s. v. Utskottet har säkert icke saknat anledning att öfverväga, huruvida önskligt vore att förändring skulle ske af några bestående skolor, att svenska skolor förändrades till finska eller finska skolor till svenska, emedan icke mindre än sju resevanter, om jag räknat rätt, önska att sådan förändring skulle vidtagas, och dessutom ett stort antal petitionärer, hvilkas petitioner finnas betänkandet bifogade, hafva härom anhållit. Det torde således vara välbetänkt, att utskottet lemnar denna fråga å sido, och hvad utskottet i mom. b) begärt afser, såsom sagdt, endast de skolor, hvilka framdeles komma att inträttas. Jag vågar också för min del anse, att det icke vore så alldeles önskvärdt att höglofliga Ridderskapet och Adeln skulle förena sig om det tillägg, som herr Björkenheim yrkat, ehuru det i och för sig sjelf visserligen icke förändrar något i utskottets förslag och deri icke heller finnes något stridande mot detsamma. Men det är känt, huru skolan i Uleåborg blifvit förvandlad till rent svensk emot kommunens, skolstyrelsens och lärarekollegiets önskan och möjligtvis till följd af ett misstag, ett förbiseende från skolstyrelsens sida. Det är också känt, hvilket missnöje icke blott i Uleåborgs län, utan öfver hela landet denna åtgärd förorsakade. Jag vill icke tyda, i hvilket syfter i S:t Michels län, i en rent finsk trakt, inträttas en svensk skola. Men de redan af mig åberopade petitionerne och likaså reservationerne vittna

om, hvad som är verkliga förhållandet, att denna skola der står såsom ett slags »Zwing-Uri», ständigt påminnande befolkningen om, huru litet dess önsknigar hafva att betyda, och kommer allt fortfarande att utgöra för denna befolkning en förargelseklippa. Att nu Ridderskapet och Adeln skulle genom ett sådant tillägg, som det herr Björkenheim föreslagit, sträcka sin skyddande hand öfver dessa åtgärder, det är detta, som jag icke anser för önskligt. Det är i sak ingenting förloradt genom att icke göra detta tillägg, ty det påkallas icke på något sätt af utskottets yttrande. Till friherre von Born skulle jag hemställa, om han icke ville hafva godheten att, i stället för den ändring han föreslagit, 10
nemligen ändringen af uttrycket »bära sig», då »tvenne läroverk anses behöfliga eller äro behöfliga» förena sig om en annan. Vi veta huru dermed förhåller sig, hvad det vill säga att ett läroverk anses behöfligt eller icke behöfligt. I S:t Michel ansågs ett svenskt läroverk behöfligt, i Uleåborg likaså. En sådan ändring skulle vara ungefär af samma betydelse, som det af herr Björkenheim föreslagna tillägget. Men det af friherre von Born åsyftade ändamålet skulle ju vinnas, om man skulle säga rent ut »der tillräckligt antal lärjungar för läroverken finnes». Det 20
är en anhållan, som jag ställer till förslagsställaren, och ifall han af något skäl, som jag icke kan ana till, icke finner lämpligt att nyttja det af mig föreslagna uttrycket eller något likartadt, skulle jag för egen del föreslå att ändringen måtte blifva sådan och icke komma att affattas enligt friherre von Borns förslag.

Herr *Snellman*, J. V.: Jag anhåller att vid bedömandet öfver utskottets yttrande i denna punkt få förena mig med friherre von Troil. Derjemte önskade jag anmärka: Om ock herr Pippingsköld i förändrade ordalag antagit senare delen af utskottets utlåtande, så har han afskurit den förra delen på ett sätt, som gifver utlåtandet ännu mindre betydelse än det för närvarande eger. Ty hvad det sig företeende 30
bildningsbehovet vill säga, torde hvarken herr Pippingsköld eller någon annan kunna definiera. Jag förstår det icke, på hvilket sätt detta bildningsbehof skall förefinnas annorlunda än så att, sedan skolan en gång är inrättad, denna besökes af ett stort antal elever. Då kommer man underfund med att bildningsbehovet existerar, men huru derpå på förhand skall tagas reda, förstår jag icke. Det uttalande som utskottet föreslår, »som ock i öfverensstämmelse med det språk, som det stora flertalet af den kringliggande nejdens befolkning talar, så att i finska landsändar finska, i svenska landsändar åter svenska skolor 40
måtte inrättas, men att deremot i större städer, samt för öfrigt der blandade språkförhållanden råda och tvenne läroverk bära sig, skolor af hvardera slaget måtte uppehållas», är högst behöfligt och innebär intet i sig sjelf obilligt. Ty det synes klart att flertalet lärjungar skall i hvarje del af landet känna det språk, som i landsorten allmänt talas, och det språket skall med största framgång för flertalet af lärjungar kunna väljas till undervisningsspråk. Hålles allvarligen derpå, att också det andra inhemska språket läres, så kommer derigenom ingen af lärjungarna att förlora.

⟨25. X 1877⟩

Herr *Snellman*, J. V.: Ehuru ett ord mer eller mindre icke så mycket betyder i en framställd begäran såsom denna, så anhåller jag dock att få gör min del reservera mig emot uttrycket: »att framdeles den 50
grundsats måtte följas, att statsunderstöd gifves åt privata lyceer, hvilka visat sig uppfylla ett verkligt behof», emedan af utskottets motivering framgår, att utskottet ansett det vara görligt i vårt land att uppehålla lärdomsskolor med enskilda medel, icke med statsmedel.

Dessa skolors tillvaro utgör för det första ett direkt statsbehof, hvilket också i de flesta stater är fullkomligt erkändt, i alla de stater nemligen, der af statstjenstemännen fordras några aflagda bildningsprof. I Frankrike, Italien, Tyskland, de skandinaviska länderna, öfverallt finnes en ganska dryg budget för sådana lärdomsanstalters upprätthållande. Ingentädes litar man i detta afseende på de enskildes förmåga, om vi undantaga hvad som senast tillkommit i Frankrike, nemligen de katolska universiteten. Det är endast i England och Nord-Amerikas Förenta stater och de öfriga staterna i Amerika, man ser exempel på att sådana undervisningsanstalter upprätthållas endast af enskilde. I dessa länder fordras inga lärdomsprof för tillträde till statens tjänst. Att vi här i Finland skulle följa Englands och Förenta staternas exempel med förkastande af alla öfriga staters i Europa, detta måste jag för min del anse tillhöra de lösa fantasierna. Jag skulle alltså önska, att mom. skulle lyda hlet enkelt: »att framdeles statsunderstöd gifves åt privata lyceer, hvilka visa sig uppfylla ett verkligt behof», men att icke detta skulle såsom grundsats uppställas. Man kan dervid, då lydelsen blir sådan jag haft äran föreslå, tänka sig fortsättningen: till dess statsverket anser det behöfligt och finner möjligt att öfvertaga sådana anstalter. Men detta tillägg behöfs icke; det måste dock underförstås.

10

20

Herr *Snellman*, J. V.: Ehuru utan någon förhoppning att detta mom. skall af höglöfliga ståndet godkännas, lika litet som troligen något af de följande, anser jag min pligt fordra att yttra några ord. Jag hyser nemligen denna misströstan med anledning af det höglöfliga ståndets beslut rörande mom. c), ty då ståndet visat sig sky äfven ett så mildt erkännande af den stora befolkningens rätt, som detta är af utskottets i mom. c) föreslaget, så är icke heller något faktiskt tillgörande att vänta som skulle innebära ett sådant erkännande. Det är mycket väl, att en ärad talare sagt sig vara öfvertygad, att det höglöfliga ståndets beslut icke innebure en sådan mening. Men den stora pluraliteten af folket, hvars önsknningar och rätt det gäller, skall alltid se ett sådant syfte; den skall mer och mer komma dertill, att anse hvarje tillmötesgående från dess sida vara förgäfvat. Äfven de, som tala för dess önsknningar och rätt, måste småningom komma till samma öfvertygelse. Jag är en af dem. Jag vill tillråda hvar och en annan att icke göra några fåfänga försök. Det är också icke i hopp att detta mom. skall godkännas, som jag tillstyrker bifall dertill. Jag gör det endast för att tala och rädda min själ.

30

40

Herr *Snellman*, J. V.: Det förundrar mig att, då man anställt jemförelse emellan antalet af finska och svenska skolorna i Helsingfors, man kunnat glömma att i Finlands hufvudstad finnes icke en enda finsk skola utöfver folkskolan. Må man sedan jemföra eller räkna efter det stora antalet svenska skolor som här finnas. Men här saknas icke blott ett finskt sjukklassigt lyceum, här saknas äfven alla finska skolor utom folkskolor. Jag förundrar mig också, att man kunnat glömma att detta förhållandet, hvilket jag för min del anser vara en skamfläck för hela landet, föranledts genom positiv åtgärd, genom tvenne finska skolors indragning. Det är blott detta jag ber att få erinra om, då jemförelser anställas.

50